

MORGENDAGENS KRISTENDOM

KAN KIRKENS KRISE BLI KIRKENS KAIROS?

Per Arne Dahl leser Peter Halldorf og Tomas Halik med norsk bakteppe.

Kan lesningen av en klok prest fra Sverige og en klok prest fra Tsjekkia berøre og utfordre til fordypning, etterfølgelse og praksis?

Den tsjekkiske teologen og filosofen Tomas Halik fylte nylig 76 år. Han var personlig rådgiver for president Vaclav Havel i hans skjebnetid som president i 1989, og ble også utnevnt av pave Johannes Paul II til det pavelige rådet for dialog med ikke-troende. I 2009 fikk han tittelen monsignore av Pave Benedikt XVI. Hans bøker har nådd langt utenfor den etablerte kirken.

I sin siste bok på engelsk, våren 2024 med tittelen *The Afternoon of Christianity, the courage to change*, reflekterer han over kirkens krise i dag. Det er denne boken Peter Halldorf oppdaget og reflekterte over i sin nye bok, *Morgondagens kristendom*, Silentium Skrifter, sommeren 2024.

Halldorf inviterer oss med inn i det Tomas Halik opplever som kirkens krise i dag. Vi blir tatt med inn i de tomme og stengte kirkene under pandemien i årene fra 2020, en situasjon som Halik opplever som et profetisk faresignal: «Slik kan kirkens virkelighet i verden bli om den ikke gjennomgår en radikal forandring.»

Halik fester sin lit til det reformprosjekt som ble initiert av pave Frans i 2021, og som utfordrer alle former for overfladiskhet og kollektiv narsissisme hva enten den handler om klerikalisme, isolasjonisme eller provinsialisme. En utfordring som bare er blitt forsterket gjennom de siste års rystelser: pandemien fra 2020, krigen i Ukraina fra 2022 og krigshandlingene i Midtøsten.

Halldorf og Halik lar det spennes en bue fra det økumeniske senteret på Bjärka- Säby utenfor Linköping til Haliks prestetjeneste utenfor Praha. Sammen dypper de sine penner i ærlighetens blekk og søker å stille en diagnose på kirkens situasjon samtidig som de ønsker å foreskrive en egnet behandling for tilfriskning og utvikling av kirken. Finnes det en ny, sannere og mer livgivende økumenikk?

Ved lesningen av bøkene får jeg assosiasjoner til en dyktig lege og psykoterapeut som gav sine unge medarbeidere del i det samme eksistensielle utgangspunktet for endring, hva enten det handler om menneskesinnet eller menneskelige systemer og ordninger: «Å si det som det er, er veien til befrielse».

Å si det som det er behøver ikke å bety at vi umiddelbart skal gi oss hen til en elendighetsbeskrivelse av kirkens situasjon i Norge. Nylig kom det en stor gruppe begeistrede kirkeledere hjem fra Lausannekonferanse i Sør- Korea. Sist helg var Salmepuber og Oslo konserthus fylt til randen med kristen lovsang, og mange av de som har ansvaret for kristent

ungdomsarbeid kan fortelle om rekordpåmeldinger til leirer, stevner og festivaler. Og rundt i Norge samles trofast mennesker i alle aldre til nådefulle fellesskap med dåp, nattverd, forkynnelse og fellesskap. Vi snakker derfor ikke om elendighetsbeskrivelse, men om en nødvendig ærlighetsbeskrivelse for å kunne stille rett diagnose.

Kan det tenkes at det nå er en gylden tid for å fokusere på innholdet i vårt kristendomssyn og hva som er det avgjørende sentrum i en kristen kirke?

Det har vært flere enn Halik som har vært bekymret over tomme kirker og glisne benker under pandemien og i tiden etterpå. Mange kirkelige medarbeidere har opplevd å arbeide hardt, men å se få resultater av sitt slit. Halik beskriver den skjeve utviklingen i sitt eget land slik: «Kirker, kloster og presteseminarer tømmes og titusener av mennesker forlater kirken.» Vi kan gjøre det samme som Halik gjorde. Han inviterte med seg kirkens grunnlegger Peter og spurte ham: Mester vi har strevd hele natten og ikke fått noe. Hva er galt? Da sa Jesus: forsøk igjen!

Haliks bok blir av Halldorf og andre beskrevet som en nøkkel til å forstå pave Frans sitt engasjement når det gjelder kirken. Og dette handler ikke bare om strukturelle og institusjonelle endringer, men om en gjennomgripende åndelig fordypning og fornyelse av kirken i dag og i morgen.

Som kirke skal vi ikke bare selge de varer som er etterspurte, men enda mer forsøke å vekke behovet for det budskapet vi er kalt til å formidle.

I kirkeloven står det faktisk at «menighetsrådenes oppgave er å vekke og bevare det kristne livet i sognet». Det handler med andre ord om noe ganske annet og mye mer enn markedsføring og promotering av et budskap. Det dreier seg om frelse, forsoning og om Jesu seier over døden. Om noen som er større enn oss selv for at vi ikke skal bli mindre enn skygger av oss selv.

Men det er stille rundt Jesus for tiden.

Derfor vender jeg meg mot Halldorf og Halik og spør: Hva kan dette bety for kirkens utvikling og morgendagens kristendom?

Kirkens utgangspunkt er at troen ikke kommer av seg selv, men forsvinner helt av seg selv hvis det ikke er noen som forkynner ordet og forvalter sakramentene, og at vi som tilhører kirken fornyer vår forpliktelse og sammen gjør Kristus kjent, trodd, tilbedt og etterfulgt.

Halik er ikke bare opptatt av hvem vi tror på, men hvordan vi tror. Hva er fruktene av vårt liv? Ærer vi Gud og elsker menneskene?

Troens handling og troens innhold hører uløselig sammen. «På fruktene skal treet kjennes». Det skal merkes at vi tror. Slik Den treenige Gud er relasjonell kommer vi ikke utenom at troen er og må være relasjonell.

Haliks refleksjoner rundt «the afternoon christianity» er et kall til å tolke tiden og se mulighetene til forandring. Halik hentet dette uttrykket fra psykologen CG Jung som anvendte det for å beskrive menneskets vei til modenhet. Livets morgen tilsvarer ungdommens og den unge voksnes situasjon. Deretter følger middagskrisen med en nødvendig tristesse og fornuftig resignasjon, det de første kristne ørkenfedrene kalte å bli utsatt for «middagsdemonene».

Det er først gjennom å ha erfart denne uungåelige prøvelsen i menneskelivet og i kirkens liv at vi kan åpne oss for ettermiddagens kairos, the afternoon of christianity med dens nye tid og muligheter. Det handler om å la seg utfordre av kallet til åpenhet for en ny spiritualitet.

For Halik er denne åpenheten et nøkkelord i vår forståelse av troen. Åpenheten for hvordan de bibelske fortellingene kan forandre våre liv. Halik skriver: «Den eneste som med rette har kunnet si «jeg er sannheten» er Han som også sa: «Jeg er veien», og han legger til: «Når sannheten opphører å være en vei er den død».

Derfor kjemper han for åpen sannhet og fordomsfri dialog, og er kritisk til sin egen kirke. «Hvordan kan vi motstå fristelsen å gjøre kirken til en ghetto, en bunkers, et mausoleum over gårdsdagens vissheter? Hvordan kan vi unngå å gjøre kirken til en inngjerdet vingård for forbrukere av bedøvende medisiner?»

Det er som om Halik forsøker å bygge en vei ut av eller snarere gjennom den splittede kirken og finne en annen vei enn fundamentalisme og sentimentalisme. En forsonings vei der vi sier: «Kristi kropp gitt for deg! Kristi blod utøst for deg. Drikk alle av denne kalk!»

Det handler om sakramental etterfølgelse og det handler om etterfølgelse i menneskers liv og relasjoner.

Både Halik og Halldorf advarer mot den byråkratiseringen av kirken og den sekulariseringen av kirken som tapper den for lys, salt og kraft og gjør kirken til en skygge av seg selv. «Vær ikke redde», skal det lyse over enhver kirke som herberge, hospital og fødestue til nye mennesker.

«Virkelig fornyelse i kirken kommer aldri fra biskopene, skrivebord eller konsiler fylt av eksperter», sier Halik. «Fornyelse forutsetter kraftfulle åndelige impulser gjennom teologisk refleksjon og mot til å prøve seg fram, ja prøve noe nytt, enda en gang».

Er det ikke det vi har forsøkt på i Norge gjennom de siste tiårene? Bedt om vekkelser, og erfart sporadiske, sterke lysglimt som Jesusvekkelsen, den sosialetiske vekkelser, nådegavevekkelsen med karismatisk fornyelse, liturgisk vekkelser med nattverdbegeistring og retreatvekkelse med stillhet og mulighet for åndelig veiledning. Derfor utfordres vi av Halik og Halldorf til å undre oss over hva det er behov for i morgendagens kirke?

Og hver gang vi undrer oss og er på leit skjer det som skjedde når Jesu disipler også ble i stuss: «Forsøk igjen», lød budskapet fra Jesus. Hold ut, hold frem og hold av hverandre, slik årssyklusen viser oss det og slik kirkeåret lar oss gjenta de kristne høytidene år etter år.

Kirken må være en påskekirke. Kristendommens ettermiddag kommer slik Jesus kom påskedags morgen til disiplene. Spørsmålet er om vi kommer til å kjenne ham igjen på sårene i hendene føttene og siden?

Kirken må også være en julekirke. Spørsmålet er også om vi lar julens mysterium bli eksistensielt berørende og vi makter å si: «Det skjedde i dag!»

Og kirken må være en pinsekirke der spørsmålet er om vi lar pinsen bli den fønvinden og kilden til tro, fellesskap og fornyelse som den var for de første kristne.

Presten fra Praha avslutter med å minne oss på «å gjenoppdage troen, håpet og kjærligheten så vi kan skille tro fra religiøs overbevisning, håp fra optimisme og kjærlighet fra følelser». Haliks resept er å gå dypere, vente oppmerksomt, være klar til å handle, ja, sette garnene til fangst, på nytt og på nytt. Bare da er vi morgendagens kirke.